

Після відставки до 1 серпня 1945 р. очолював бібліотеку Чернівецького університету. Але установа належним чином у цей час не функціонувала. Відбулася евакуація книжкової колекції бібліотеки до Сібіу. Проте невдовзі вона була передана радянській владі для повернення до Чернівців, і Т. Белан вирішив піти на пенсію та виїхати до свого рідного містечка Гура-Гумора¹.

Він продовжив там працювати над зібраними раніше матеріалами. Але таких ґрунтовних видань, як, наприклад, «Буковинські документи», Т. Белан уже не опублікував. Йому вдалося підготувати роботу «З історії Кимполунга» й кілька менш значних досліджень². Так і залишилися в рукописах 12 томів «Документів монастирів з Буковини»³.

Великою мірою на продуктивність дослідника вплинула зміна політичного режиму в Румунії після Другої світової війни. Адже фактично саме впродовж першого десятиліття (1947–1956 рр.) життя при новій владі з-під пера Т. Белана не вийшло взагалі нічого⁴.

Помер 25 листопада 1972 р. в рідному містечку Гура-Гумора неподалік Сучави в Румунії⁵. Сталося це, коли він переглядав один зі своїх рукописів, який зараз зберігається в Національному музеї Буковини в Сучаві⁶.

3.8 ВОЛОДИМИР ГОЛОБУЦЬКИЙ — ЛЮДИНА, ПЕДАГОГ, ІСТОРИК-КОЗАКОЗНАВЕЦЬ*

Тарас Ковалець, Галина Яценюк

Життєвий шлях і професійне становлення Володимира Олексійовича Голобуцького (1903–1993) відображають складні перипетії становища української інтелігенції совєцького періоду. Його біографія є яскравим прикладом того, як талановитий науковець був змушений пристосовуватись до ідеологічних вимог системи, але при цьому таки спромігся зберегти наукову резистентність і зробити вагомий внесок у розвиток українського історіописання.

¹ Ratcu I.-M. Teodor Bălan (1885–1972) — istoric și arhivist al Bucovinei. P. 83.

² Ibid. P. 84.

³ Iacobescu M. Redescoperirea și prețuirea unui istoric de seamă al Bucovinei: *Teodor Bălan (1885–1972). Teodor Bălan (1885–1972). Viața și opera*. Iași: Junimea, 2003. P. 11.

⁴ Mareci H. Teodor Bălan (1885–1972). *Viața și opera*. P. 63–64.

⁵ Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale. Inventar Fond personal Teodor Bălan (1402–1972). URL: http://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/suceava/Balan-Teodor-fond-personal-1402-1972-inventar-nr.-405.pdf.

⁶ Ratcu I.-M. Teodor Bălan (1885–1972) — istoric și arhivist al Bucovinei. P. 84.

Володимир Голобуцький народився 28 липня 1903 р. в селі Великий Бір Суразького повіту Чернігівської губернії (нині Брянська область Росії) у родині православного священника. Його батько Олексій Трохимович походив з українського ієрейського роду зі шляхетським корінням, а мати Євгенія Іванівна (дівоче прізвище Іванова) була донькою офіцера Охтирського гусарського полку. Таке соціальне походження тяжіло над В. Голобуцьким упродовж життя, впливаючи на його кар'єру. У численних анкетах він упускав згадки про священництво батька або ж наголошував на його вчительському статусі до прийняття сану¹.

**Фото В. Голобуцького
з його особової справи**

Початкову освіту В. Голобуцький здобув у церковно-парафіяльній школі (1910–1913), а далі навчався в Новгород-Сіверському духовному училищі (1913–1918), котре не закінчив через закриття його внаслідок воєнних подій. Із січня 1919 р. працював у совєцьких волосних установах – військкоматі та відділі народної освіти в с. Мутин, а в 1921–1923 рр. навчався на дворічних курсах для дорослих при педінституті у Глухові. Сам історик характеризував цей навчальний заклад як «досить своєрідний». Там було багато слухачів, котрі загалом уже мали життєвий досвід, «прагнули вчитись і мріяли про різні професії»².

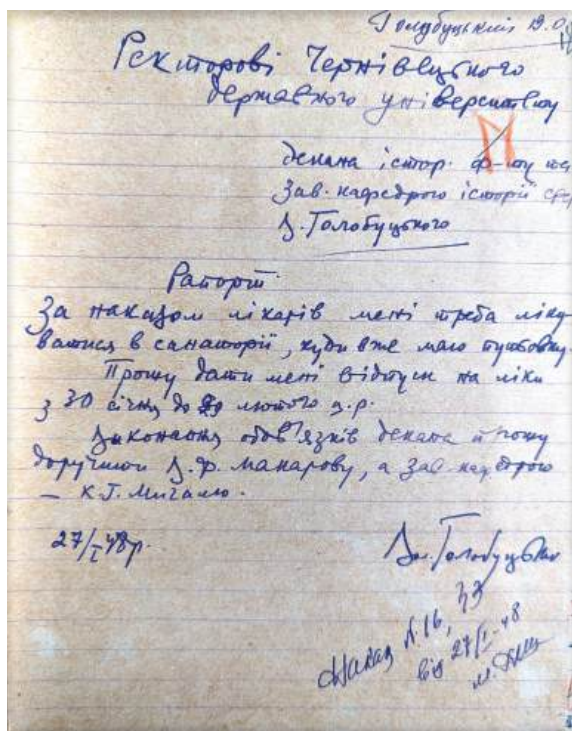
У 1924–1925 рр. В. Голобуцький працював завідувачем хати-читальні в с. Безуглівка Ніжинського округу, вступив до комсомолу. У 1925 р. переїхав на Північний Кавказ, де, як сам згадував, «скоро був назначений завідувачем хати-читальні та вибраний секретарем комсомольського осередку в аулі Пчегатлукай»³.

Вищу освіту В. Голобуцький здобував у 1926–1930 рр. Спочатку вступив до Кубанського педінституту, де провів лише рік, а потім перевівся до Північно-Кавказького університету в Ростові-на-Дону, який закінчив у 1930 р. «Це був новий і досить значний етап в моєму розумовому розвитку,

¹ Юсов С. Історик Володимир Голобуцький (1903–1993): життя, наукова і педагогічна діяльність. Київ, 2011. С. 36–38; Архів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (далі: Архів ЧНУ). Особова справа Голобуцького Володимира Олексійовича. Од. зберіг. 34. 1947–1954. Арк. 4.

² Голобуцький В. Страницы из моих воспоминаний. *История СССР*. 1966. № 3. С. 116–117.

³ Голобуцький В. Страницы... С. 118.

Репорт В. Голобуцького з його особової справи

в моєму формуванні як історика», – писав він згодом¹. Саме під час навчання у вищих навчальних закладах Краснодар та Ростову-на-Дону, в давніх козацьких краях, зародилось його зацікавлення соціальною історією козацтва, що пізніше стало провідним напрямом його досліджень.

Після університету чотири роки В. Голобуцький працював викладачем у середніх навчальних закладах для дорослих м. Грозного. Зізнавався пізніше: ця робота «значно збагатила мій педагогічний

досвід, розширила загальний кругозір»².

У 1934–1937 рр. В. Голобуцький навчався в аспірантурі Ленінградського педінституту ім. Герцена під керівництвом Б. Грекова, котрий підтримував інтерес аспіранта до історії козацтва. Саме тоді відбулась остаточна кристалізація професійних уподобань вченого³. У 1938 р. В. Голобуцький захистив кандидатську дисертацію на тему «Дипломатичні зносини московського уряду з Б. Хмельницьким до Земського собору 19 лютого 1651 р.»⁴.

У 1937–1941 рр. учений працював у Краснодарському педінституті, де вивчав архівні матеріали з історії Чорноморського козацького війська. Після захисту дисертації мав нагоду залишитися в Ленінграді, але вирішив переїхати до Краснодару для дослідження історії козацтва. Це було обґрунтовано попередніми серйозними розмірковуваннями. «Я намагався вивчати проблему, – згадував пізніше науковець, – яка здавалась мені особливо

¹ Голобуцький В. Страницы... С. 120.

² Голобуцький В. Страницы... С. 122–123.

³ Голобуцький В. Страницы... С. 123.

⁴ Факультет історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (1940–2011 рр.) / ред. В. Ботушанського та ін. Чернівці, 2012. С. 153.

цікавою і водночас слабко висвітленою в літературі, — історію запорозького та чорноморського козацтва»¹. І хоча в Краснодарі Володимир Олексійович, за його ж оцінкою, провів три винятково цікаві роки, минули вони в «жахливих умовах»². Саме тоді внаслідок сталінських репресій зазнали переслідувань і були фізично знищені багато представників української інтелігенції.

Володимир Олексійович розповів про такий страшний епізод із того часу. У 1937 р. він довідався, що на його посаді раніше працював племінник Михайла Грушевського, котрого було кинуте до в'язниці. Згодом в архіві побачив цього чоловіка під конвоєм. «Це Грушевський, — зі страхом прошепотів» працівник архіву, додавши, що в'язня іноді приводять для роботи із «запорозькими матеріалами». Пізніше В. Голобуцький дізнався про розстріл цього «мученика», коли колега повідомив, що його «вдова продає бібліотеку, бо змушена негайно виїхати з міста».

Умови праці дослідників історії України були нестерпними для тих, хто прагнув об'єктивно вивчати минуле свого народу. Постійна загроза звинувачень у націоналізмі, навіть саме згадування Грушевського без ідеологічних ярликів, невпинний нагляд офіційних «учених» і цензорів за дотриманням «чистоти» марксистсько-ленінської доктрини здебільшого унеможливлювали справжню наукову діяльність³. І все ж В. Голобуцькому вдалося налагодити співпрацю з колегами, зокрема значну допомогу в архівній роботі йому надав М. Покровський, зокрема «порадами в розборі текстів, що важко читалися»⁴.

На початку совєцько-німецької війни історик повернувся до Ленінграда, перебував у блокадному місті, де в грудні 1941 р. зазнав контузії голови і спини⁵. Через місяць, хворий і виснажений, він евакуювався спочатку до Кіровської області, потім до Татарської АРСР. Із 1943 по 1947 рік працював у Казанському університеті, де очолював кафедру історії народів СРСР. За характеристикою із цього ЗВО, «проявив себе як мислячий та знаючий лектор, котрий користувався авторитетом у наукових працівників і студентів»⁶. Тут же за власною ініціативою навіть вів спецкурс з історії України⁷.

У 1947 р. В. Голобуцький у Ленінградському університеті захистив докторську дисертацію на тему «Чорноморське козацтво (нарис соціальної історії)». Основною концепцією його дослідження була теза про ранній розвиток

¹ Голобуцький В. Страницы... С. 125.

² Голобуцький В. Запорозьке козацтво. Київ, 1994. С. 62.

³ Голобуцький В. Запорозьке козацтво... С. 62.

⁴ Голобуцький В. Страницы... С. 126.

⁵ Архів ЧНУ. Особова справа... Арк. 53в.

⁶ Архів ЧНУ. Особова справа... Арк. 12.

⁷ Михайлина П., Федорук А. Видатний український історик XX століття (до 100-річчя від дня народження В.О. Голобуцького). Буковинський журнал. 2005. № 180. С. 80.

буржуазних відносин на південних околицях Російської імперії, зокрема в середовищі чорноморського козацтва. Тоді ж розпочався новий період у житті вченого, пов'язаний із виїздом з Казані. Після тривалих клопотань улітку 1947 р. В. Голобуцький переїхав в Україну, де почав працювати в Чернівецькому університеті та в Інституті історії України АН УРСР. Цей етап можна характеризувати як «добу сумісництва», оскільки він часто поєднував роботу в кількох установах одночасно¹.

Саме наукові інтереси зумовили міграцію вченого до України – він прагнув продовжити дослідження минувшини українського козацтва, тоді як архівні матеріали з історії Запорозької Січі були в Києві. Так, улітку 1947 р. В. Голобуцький влаштувався на роботу в Чернівецький університет. Із 25 жовтня його призначено на посаду завідувача кафедри історії народів СРСР², а незабаром й декана історичного факультету ЧДУ³. Колектив, за словами самого Володимира Олексійовича, «прекрасно прийняв» його. «Серед моїх нових колег були відомі спеціалісти, – писав він, – у яких багато чому можна було повчитися»⁴.

Переїзд саме до Чернівців, а не до Києва пояснювався кількома факторами: відсутністю відповідної квартири у столиці та належної вакансії у столичних навчальних закладах. Також немалу роль відіграла совєцька політика «посилення кадрами» західних регіонів України, де особливу увагу було приділено історичним факультетам як «кузням кадрів» для режиму.

Чернівці зі своїм багатим культурним минулим часів Австро-Угорщини мали особливу ауру. Після другого приходу совєцької влади університетові було передано комплекс будівель резиденції буковинського митрополита, де й судилося працювати В. Голобуцькому. Саме в Чернівцях учений ближче познайомився з традиціями європейського університету. Соціально-культурні умови та загальне середовище в Чернівцях сприяли його науковій і педагогічній діяльності.

Питання житла для родини вченого вирішилось досить швидко – після місяця проживання в готелі Голобуцьким виділили індивідуальну квартиру в центрі міста на вулиці І. Черняхівського, 2. Квартира була велика й затишна, з чотирма кімнатами та просторою кухнею в гарному багатопверховому будинку австрійської доби, зручно розташованому поблизу університету, бібліотеки, театру і школи. Загалом у Чернівцях родина Голобуцьких (подружжя і троє дітей) опинилась у порівняно сприятливих умовах: теплий

¹ Юсов С. Історик Володимир Голобуцький... С. 113.

² Архів ЧНУ. Особова справа... Арк. 7.

³ Формальне затвердження відбулось у серпні наступного року. Див.: Архів ЧНУ. Особова справа... Арк. 14.

⁴ Голобуцький В. Страницы... С. 127.

клімат і достаток продуктів на ринку вигідно відрізняли місто від Казані. Матеріально-побутове забезпечення викладачів університету було на високому рівні – при ЧДУ функціонували підсобні господарства, сади й городи, навіть власні магазини¹.

Період роботи в Чернівецькому державному університеті став для вченого часом розвитку. Він отримав підтвердження статусу доктора наук і професора, тут його лекторська майстерність набула ще більшої досконалості. В. Голобуцький швидко здобув авторитет. Студенти надзвичайно любили свого професора. За спогадами археолога І. Винокура й історика П. Михайлини, котрі тоді навчалися в університеті, лекції з давньої та нової історії України, історії запорозького козацтва В. Голобуцького характеризувалися художністю викладу й викликали щире захоплення. Велися вони без конспектів². З боку адміністрації він теж здобув визнання як «добрий організатор педагогічного процесу»³.

У Чернівцях учений активно займався громадською діяльністю, виступав із публікаціями на історичні теми в обласній газеті. Вийшли його перші статті в солідних фахових часописах. Саме в Чернівцях розпочала формуватись наукова й педагогічна школа В. Голобуцького на українському ґрунті. З кафедри історії ЧДУ вийшла ціла плеяда талановитих істориків, котрі були його підопічними. Серед них – М. Алекберлі, П. Михайлина, О. Пономарьов, Є. Приходько, І. Рознер, В. Шаповалов, археологи І. Винокур, Д. Телегін та ін. Професор допомагав студентам вибирати актуальні теми досліджень і підтримував їхнє прагнення до наукової роботи, вміло передавав підопічним навички науково-дослідної роботи⁴.

У ЧДУ та в Інституті історії дослідник плідно працював над проблематикою Хмельниччини, соціально-економічних відносин на Запорожжі (1734–1775) й розвитку Лівобережної України у другій половині XVIII ст. І все ж «буковинський» етап життя та кар'єри вченого був затьмарений погіршенням здоров'я дружини та і його самого. У серпні 1948 р. через ці обставини він залишив посаду завідувача кафедри, а наприкінці лютого наступного року й посаду декана історичного факультету⁵. Фактор соціального походження в умовах ідеологічних кампаній та репресій, що розгорнулись після Другої світової, також залишався потенційною загрозою. Це негативно впливало на морально-психологічний стан Володимира Олексійовича, що відповідно позначалося й на науковій та педагогічній роботі⁶.

¹ Юсов С. Історик Володимир Голобуцький... С. 114–115.

² Факультет історії... С. 153.

³ Архів ЧНУ. Особова справа... Арк. 29.

⁴ Юсов С. Історик Володимир Голобуцький... С. 120.

⁵ Архів ЧНУ. Особова справа... Арк. 41, 44.

⁶ Юсов С. Історик Володимир Голобуцький... С. 142.

Наукові відрядження В. Голобуцького здебільшого відбувалися до Києва, і незабаром стало зрозуміло, що для ґрунтовного вивчення матеріалів архіву Запорозької Січі потрібно переїхати до столиці¹. «Архів Запорозької Січі виявився настільки великим, що задовольнитися епізодичними поїздками до Києва було неможливо», – згадував учений². У 1949 р. він був запрошений на посаду завідувача відділу історії народів СРСР в Інституті історії АН УРСР. Тоді ж Голобуцькі отримали двокімнатну квартиру в Києві і переїхали до столиці, хоч Володимир Олексійович іще до 1954 р. продовжував «наїздами» вести лекції в ЧДУ³. Після переїзду до Києва В. Голобуцький не переставав підтримувати тісні зв'язки з чернівецькими істориками: керував аспірантами, консультував докторантів, виступав опонентом на захистах дисертацій. Особливо приязні стосунки вчений мав з істориками П. Михайлиною, В. Литвиновим, М. Алекберлі та ін.⁴.

В останні роки роботи в ЧДУ Володимир Олексійович вів заняття з історіографії та намагався проводити спецкурс з історії Запорозької Січі⁵, однак його тривалі відлучення до Києва дали можливість «недоброзичливцям» під приводом «зневажливого ставлення до виконання навчальних доручень» домогтися звільнення цього дослідника, котрий аж надто яскраво вирізнявся на фоні сірого викладацького складу ЧДУ⁶.

Для В. Голобуцького на повну силу розпочався новий період у житті. Він працював за сумісництвом в Інституті історії АН УРСР, Київському педагогічному інституті ім. М. Горького (1949–1954), а з 1953 р. – у Київському фінансово-економічному інституті, пізніше перейменованому на Київський інститут народного господарства. Час роботи в академічній установі став найбільш плідним періодом у науковій біографії вченого. Лібералізація суспільного життя в добу «хрущовської відлиги» дала змогу опублікувати три фундаментальні монографії, присвячені історії козацтва, та монографію про дипломатію козацьких лідерів часів Національно-визвольної війни середини XVII ст.⁷. Саме Голобуцьким було створено «канонічну» інтерпретацію козащини в українській совєцькій історіографії⁸.

¹ Іншим мотивом було погіршення здоров'я дружини і необхідність її лікування у Києві. Див.: Архів ЧНУ. Особова справа... Арк. 44.

² Голобуцький В. Страницы... С. 127.

³ Юсов С. Історик Володимир Голобуцький... С. 124.

⁴ Михайлина П., Федорук А. Видатний український історик... С. 81.

⁵ Архів ЧНУ. Особова справа... Арк. 57.

⁶ Архів ЧНУ. Особова справа... Арк. 67.

21 липня 1954 р. В. Голобуцький подав заяву на звільнення за власним бажанням (арк. 70).

⁷ Голобуцький В. Черноморское казачество. Киев, 1956. 414 с.; Голобуцький В. Запорожское казачество. Киев, 1957. 462 с.; Голобуцький В. Запорізька Січ в останні часи свого існування 1734–1775 рр. Киев, 1961. 415 с.; Голобуцький В. Дипломатическая история Освободительной войны украинского народа 1648–1654 гг. Киев, 1962. 360 с.

⁸ Юсов С. Історик Володимир Голобуцький... С. 141.

В Інституті історії науковець брав активну участь у різноманітних формах науково-дослідної та популяризаторської роботи: виконував планові науково-дослідні завдання, щорічно виїжджав у відрядження до архівних установ і бібліотек, брав участь у наукових конференціях, виголошував наукові доповіді, працював з аспірантами, виступав опонентом на захистах дисертацій та вів науково-популярні лекції.

Важливими дослідницькими проєктами В. Голобуцького були участь у підготовці двотомника «Історія УРСР» та заходах, присвячених 300-річчю Переяславської ради 1654 р. Учений був головою міжвідомчої комісії з наукової підготовки до відзначення цієї дати. Він також очолював редколегію з підготовки збірника документів «300-річчя приєднання України до Росії». Саме тоді розгорнулася дискусія щодо термінології – «приєднання» чи «возз'єднання». В. Голобуцький разом із І. Бойком виступили проти терміна «возз'єднання», що спричинило конфлікт із партійним керівництвом. Після відповідної розмови в ЦК КПУ історики були змушені прийняти офіційну термінологію¹.

У 1954 р. В. Голобуцький опублікував рекордну кількість наукових і науково-популярних праць, присвячених указаним подіям. А в 1957–1958 рр. він долучився до підготовки багатотомної історії українського народу як розробник проспекту й головний редактор перших чотирьох томів. Із кінця 1950-х рр. дослідник присвятив значну увагу історико-краєзнавчим дослідженням, зокрема став одним із редакторів двотомника з історії Києва. Також учений зосередився на інших аспектах історичної науки, а саме розпочав дослідження теми «Соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині XVIII ст.», брав участь у науковій дискусії про генезис капіталізму в Російській імперії, захищаючи гіпотезу про початок «низхідної» стадії феодальної формації у Східній Європі з XVI–XVII ст.

Характерною особливістю дослідницької діяльності В. Голобуцького був тривалий шлях від задуму до публікації його основних праць. Монографії «Черноморское казачество» та «Дипломатическая история освободительной войны украинского народа 1648–1654 гг.» вирости безпосередньо з його дисертацій (докторської та кандидатської), проте їхній вихід затримувався на десятиліття з різних причин, включно з проблемами зі здоров'ям, надмірним робочим навантаженням та ідеологічним тиском.

Працюючи в умовах совєцької ідеологічної системи, історик був змушений вдаватися до мімікрії та камуфлювання своїх поглядів. Попри це, він зумів зробити значний внесок у розвиток української історіографії, захищаючи національні складові в офіційному трактуванні історії України².

¹ Юсов С. Історик Володимир Голобуцький... С. 146–147.

² Юсов С. Історик Володимир Голобуцький... С. 278.

Також В. Голобуцький був одним із перших українських совєцьких істориків, котрі виїжджали за кордон: брав участь у наукових заходах, що проводилися в Польщі (1957–1958), відвідав для розвитку наукової співпраці соціалістичну Німеччину, а в 1960 р. взяв участь в XI Міжнародному конгресі історичних наук у Стокгольмі, де був єдиним представником від УРСР¹.

Наукові досягнення В. Голобуцького зрештою отримали заслужене визнання: у 1959 р. його монографії «Черноморское казачество» і «Запорожское казачество» були висунуті на здобуття Ленінської премії, а 1961 р. він був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора. Того ж року через тиск недоброзичливців учений залишив Інститут історії та перейшов до Київського інституту народного господарства (КІНГу), де спочатку обіймав посаду професора кафедри історії народного господарства, а в серпні став її завідувачем. Певним чинником переходу з Інституту історії АН УРСР до КІНГу стала також можливість отримання службової квартири. Такі побутові обставини неодноразово впливали на кар'єрні зміни в житті вченого.

Очоливши кафедру, В. Голобуцький зосередив її науково-дослідну роботу на кількох напрямках: підготовці навчальних посібників і підручників, розробці монографічних досліджень, керівництві аспірантурою та студентським науковим гуртком. За його ініціативою було розгорнуто роботу над створенням навчального посібника з економічної історії України, котрого тоді ще не існувало. В. Голобуцький запровадив на кафедрі проблемний метод викладання курсу економічної історії, який здобув широке визнання. У 1965 р. за його активної заангажованості на базі КІНГу була проведена всесоюзна науково-методична нарада з економічної історії, яка рекомендувала ввести до навчальних програм економічних ВНЗ курс республіканської економічної історії².

Під керівництвом В. Голобуцького кафедра історії народного господарства КІНГу набула статусу однієї з провідних у СРСР. Вона розгорнула інтенсивну діяльність: готувала науково-методичну літературу й навчальні матеріали для сорока загальнонаукових факультетів УРСР. Учений також очолював науково-методичну раду з політекономії при Міністерстві вищої та середньої спеціальної освіти УРСР³.

Період роботи в КІНГу виявився плідним для В. Голобуцького як науковця та педагога. У 1962 р. побачило світ його науково-популярне видання для дітей «Гомін, гомін по діброві. Історичні розповіді про запорізьке козацтво». Вчений також публікував статті в «Українській радянській

¹ Юсов С. Історик Володимир Голобуцький... С. 296.

² Михайлина П., Федорук А. Видатний український історик... С. 81.

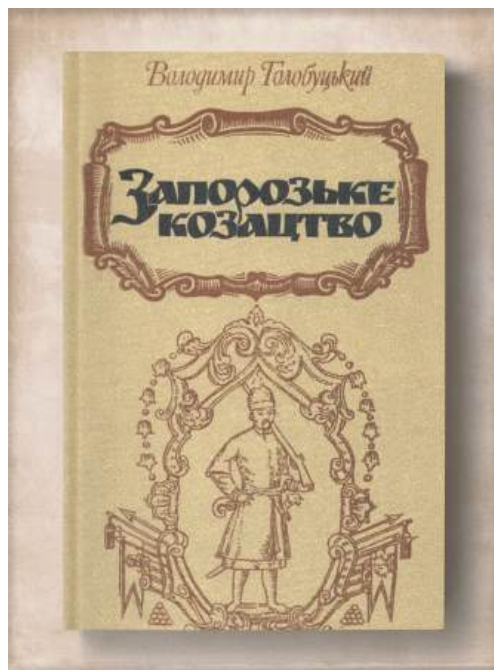
³ Юсов С. Історик Володимир Голобуцький... С. 195–196.

енциклопедії» та інших енциклопедичних виданнях, готував рецензії на наукові праці. У 1970 р. вийшла перша частина навчального посібника В. Голобуцького з економічної історії УРСР, над яким він працював кілька років. Цей посібник став значним внеском у розвиток історико-економічних досліджень в Україні.

В. Голобуцький уміло поєднував педагогічну діяльність із суспільно-громадською. Він був членом Української комісії ЮНЕСКО, очолював науково-методичну раду в київському міському товаристві «Знання», виступав із публічними лекціями¹.

У липні 1971 р., після завершення п'ятирічного терміну завідування кафедрою, В. Голобуцький вийшов на пенсію, однак його наукова діяльність на цьому не припинилась. У 1972 р. він повернувся до академічної науки, працюючи в Інституті економіки та Інституті історії АН УРСР, де продовжував дослідження історії України.

Постать ученого з енциклопедичними знаннями, широтою поглядів, багатогранною духовністю, надзвичайного чесного та життєстійкого² приваблювала молодих науковців. За роки роботи в Інституті історії та КІНГУ В. Голобуцький підготував їх чимало. Більшість досліджували теми, пов'язані із соціально-економічною історією України. Можна навіть вести мову про формування наукової школи В. Голобуцького, оскільки Володимир Олексійович зосередив роботу своїх підопічних на окремих аспектах тематики. Серед його учнів були О. Пономарьов, І. Шульга, Л. Рудомьоткіна, І. Ковальський, І. Рознер та ін. Упродовж своєї науково-педагогічної діяльності В. Голобуцький підготував близько сорока кандидатів та докторів наук. Такий вагомий внесок у розвиток різних аспектів української історичної науки був відзначений

Обкладинка монографії В. Голобуцького
(видання 1994 р.)

¹ Юсов С. Історик Володимир Голобуцький... С. 203–204.

² Михайлина П., Федорук А. Видатний український історик... С. 77.

державними нагородами, зокрема Грамотою Президії Верховної Ради УРСР (1979) та Державною премією УРСР в галузі науки і техніки (1980)¹.

Навіть на заслуженому відпочинку Володимир Олексійович продовжував досліджувати історію українського козацтва. Він щиро вірив, що історія «є передусім пошуком істинного, а не уявного і бажаного», тому потребує безупинної роботи із залученням нових джерел, переглядом старих теорій і розробкою нових². Керуючись цим принципом, він здійснив авторську редакцію своєї монографії «Запорозьке козацтво», значно її доповнивши, підготував також художні спогади «З минушини. Оповідання мого сучасника»³.

Помер Володимир Голобуцький 21 січня 1993 р. в Києві на 90-му році життя. За влучним висловом учнів та поціновувачів особи й доробку вченого, «своїм науковим подвижництвом і фундаментальними працями він як дослідник історії українського козацтва заслужив, щоб його ім'я було записане золотими літерами на скрижалях вітчизняної історіографії»⁴.

3.9 МАМЕДКЕСІР АЛЕКБЕРЛІ — АЗЕРБАЙДЖАНСЬКИЙ ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ УКРАЇНИ*

Олексій Балух

Алекберлі Мемедкесір Алекберзаде (азерб. Ələkbərli Məmməd kəsir; 1912–1989) — видатний азербайджанський історик, доктор історичних наук (1968), професор (1969), фахівець з історії України, Близького Сходу та міжнародних відносин раннього нового часу, який зробив значний внесок у розвиток історичної науки та вищої освіти в Україні та СРСР.

Народився М. Алекберлі 12 грудня 1912 р. в м. Дербент⁵ (Дагестанська Автономна Радянська Соціалістична Республіка (з 1936 р. Дагестанська АРСР). У 1917 р. він втратив спочатку матір, пізніше батька. Мемедкесіра з двома братами прихистила тітка по лінії батька — Галина. У 1920 р. він потрапив до дитячого будинку. У 1930 р. закінчив Дербентське педучилище

¹ Юсов С. Історик Володимир Голобуцький... С. 208.

² Голобуцький В. Запорозьке козацтво... С. 308.

³ Юсов С. Історик Володимир Голобуцький... С. 209.

⁴ Михайлина П., Федорук А. Видатний український історик... С. 82.

⁵ Архів Чернівецького національного університету (далі АЧНУ). Фонд ОК. 1964. Інв. № 1. Арк. 68.